

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

**HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY
WSI OLESZNA WRAZ Z TERENEM NA KTÓRYM ZNAJDUJE SIĘ
ZNACZNA ILOŚĆ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH**

2. Czas powstania

XIV/XV w.

3. Miejscowość

OLESZNA

9. Materiały graficzne

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

województwo: **DOLNOŚLĄSKIE**

powiat: **DZIERŻONIOWSKI**

gmina: **ŁAGIEWNIKI**

6. Współrzędne geograficzne

50°48'50"N 16°48'13"E

7. Użytkowanie obecne

MIESZKALNE

ROLNICZE

8. Stan zachowania

4

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

NAZWY: *Olsna* (1311 r.), *Langeöls* (1327 r.), *Grosz-Olssin* (1431 r.), *Langenlöse* (1743 r.), *Langenöls* (1816–1945 r.), *Długa Oleśnica* (1945 r.), *Oleśzna* (1947 r.).

HISTORIA:

Pierwotna osada miała zapewne słowiański charakter, zaś do dziś czytelny jest jej owalnica forma osadnicza, czytelna jako plac wokół kościoła oraz znajdujących się przy niej dwóch historycznych majątków. W XIV w. Oleśzna została przeniesiona na prawo niemieckie, co sugeruje jej zmieniona nazwa, jak również zmiany w układzie przestronnym. W 1349 r. książę brzeski Bolesław podarował wieś klasztorowi cystersów w Lubiążu. Od tego czasu miejscowość stanowiła własność cysterską, aż do sekularyzacji w 1810 r. Od ok. 1707 r. w Oleśnej istnieć miała szkoła ewangelicka, zaś w XVIII w. powstał tu ewangelicki dom modlitwy. W 1783 r. w miejscowości znajdował się kościół ewangelicki oraz plebania, jak również dwie szkoły oraz młyn wodny i wiatrak. Zamieszkiwało tu wówczas 703 osoby, w tym 13 zagrodników i 50 innych chałupników. W 1819 r. wzniesiono nowy budynek szkoły. W 1830 r. w Oleśnej wymienia się 110 domów, 1 dobra lenne oraz 3 gospodarstwa należące do dziedzicznego sołectwa. We wsi pracowało również 8 tkaczy, 5 krawców, 5 stolarzy, 2 kotodziejów oraz 2 rymarzy. W 1845 r. liczba zabudowy wzrosła jedynie o jeden budynek mieszkalny. Oleśną zamieszkiwało wówczas 1009 osób, w tym 291 katolików. Na początku XIX w. dobra w Oleśnej przeszły w zarząd urzędu rentowego w Niemczy. W II połowie XIX na terenie wsi wzniesiono zaś nowy kościół ewangelicki, utrzymany w neogotyckiej stylistyce. Wówczas także powstaje nowa zabudowa mieszkalna wsi. Pod koniec XIX w. wyznaczono poza wsią nowy cmentarz, na którym w 1891 r. powstała okazała kaplica cmentarna. Do dziś czytelny jest pierwotny, owalnicaowy układ miejscowości oraz jego późniejsze przekształcenia, spowodowane rozwojem zabudowań mieszkalnych i gospodarczych, reprezentowanych w Oleśnej głównie przez bogate gospodarstwa na planie czworoboku. W historycznym krajobrazie architektonicznym miejscowości wyraźnie czytelne są zabudowania dwóch folwarków (niem. *Gut*). Na terenie miejscowości od kilku lat powstaje nowe budynki jednorodzinne, co nie wpływa negatywnie na historyczny układ ruralistyczny.

Istniejące zagrożenia, postulaty konserwatorskie, źródła i literatura – załącznik do karty ewidencyjnej nr 1.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

30 czerwiec 2023 r.

Kamil Pawłowski

dr Kamil Pawłowski

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 1

1. Miejscowość	OLESZNA	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	ŁAGIEWNIKI	HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI OLESZNA WRAZ Z TERENEM NA KTÓRYM ZNAJDUJE SIĘ ZNACZNA ILOŚĆ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH	ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA POSTULATY KONSERWATORSKIE ŹRÓDŁA I LITERATURA
3. Powiat	DZIERŻONIOWSKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA:

- przekształcenia istniejącego układu ruralistycznego wynikające z dużego rozwoju zabudowy usługowej i mieszkaniowej oraz infrastruktury użytkowej;
- modernizacja istniejącej, historycznej zabudowy z wykorzystaniem materiałów i rozwiązań ahistorycznych;
- brak działań zmierzających do zachowania historycznych budynków gospodarczych i ich rozbiórki;
- brak działań związanych z zachowaniem elementów i układu zespołu dworsko-folwarcznego z parkiem.

POSTULATY KONSERWATORSKIE:

- zachowanie charakterystycznych cech układu ruralistycznego, objętego ochroną konserwatorską;
- w przypadku nowych inwestycji zachowanie cech typowych architektury regionalnej, tj. bryły, formy elewacji i kształtów dachów, materiałów wykończeniowych;
- modernizacja istniejącej zabudowy mieszkalno-gospodarczej z poszanowaniem substancji zabytkowej, bryły i formy;
- lokowanie nowej zabudowy mieszkalnej w linii zabudowy historycznej;
- zachowanie wieży kościoła pw. Wniebowzięcia NMP jako dominanty krajobrazowej wsi;
- zachowanie historycznej zieleni wiejskiej, zwłaszcza na terenie cmentarza wiejskiego oraz dawnego parku dworskiego;
- zachowanie bryły neogotyckiej kaplicy cmentarnej;
- eliminacja elementów ahistorycznych, powstałych po 1945 r. niewpisujących się w historyczny układ ruralistyczny;
- lokowanie nowych obiektów handlowych i usługowych możliwie poza granicami układu ruralistycznego;
- prace ziemne w obrębie stanowisk archeologicznych, wymagają prowadzenia badań archeologicznych.

Stanowiska archeologiczne: AZP 73/86-26 (osada, neolit; osada, k. przeworska), AZP118/86-26 (ślad osadnictwa, epoka kamienia), AZP117/86-26 (cmentarzysko, epoka brązu).

ŹRÓDŁA I LITERATURA:

- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, Breslau 1830.
- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, 1845.
- *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, T. 20, *Masyw Ślęży. Równina Świdnicka, Kotlina Dzierżoniowska*, red. M. Staffa, Wrocław 2005.
- Zimmermann F.A., *Beiträge zur Beschreibung von Schlesien*, T. 1, Brieg 1783.

Kartografia

- Messtischblatt, Zobten 3015, 1895 r.

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

Kamil Pawłowski

dr Kamil Pawłowski

30 czerwiec 2023 r.

